

Gebruikswaardeonderzoek laanbomen: een update

In 2010 is in totaal 15 jaar onderzoek gedaan naar de gebruikswaarde van laan- en straatbomen in het stedelijk gebied. Het gebruikswaardeonderzoek laanbomen is daarmee een van de langstlopende onderzoeken binnen de boomkwekerijsector. De stand van zaken anno 2003.

Het sortiment laanbomen is breed. Toch zijn er veel nieuwe cultivars en selecties die niet of nauwelijks toegepast worden. Om de gebruikswaarde van deze en de meer 'doorgewinterde' laan- en straatbomen in de praktijk te toetsen, werken verschillende organisaties samen in het gebruikswaardeonderzoek laan- en straatbomen.

De behoefte aan kennis over de toepasbaarheid van straatbomen verschilt per schakel. Kwekers, gemeenten, landschapsarchitecten, ieder heeft zo zijn eigen behoefte aan informatie. Naast het vergroten van

de toepasbaarheid van nieuwe en bestaande laan- en straatbomen, wordt de kennisoverdracht naar producent en afnemer dan ook als een belangrijke doelstelling van het onderzoek gezien.

Ook wordt een aantal ambities nagestreefd dat nauw betrokken is bij de doelstellingen. Zo wordt geprobeerd de kennis van het sortiment te vergroten en deze kennis onder andere beschikbaar te stellen voor Plantscope, een database waarin een breed en diep assortiment van in Nederland geproduceerde en verhandelde sierteelt- en fruitgewassen te vinden is. Andere ambities zijn: het vergroten van de kwaliteit van het stedelijk groen, het versterken van het imago van de laanboomteelt en het bevorderen van de afzet van laanbomen.

Unieke looptijd

Voor het begin van het gebruikswaardeonderzoek moet worden teruggegaan naar 1996. Van 1996 tot 2000 vond de zogenaamde eerste fase van het onderzoek plaats. Toen duidelijk werd dat aan het einde van de looptijd meer tijd nodig was om met relevante en betrouwbare informatie naar buiten te komen, is besloten het onderzoek met nog eens tien jaar te verlengen.

De tweede fase van het project is in 2000 ingezet en zal tot 2010 duren. Voor deze looptijd van tien jaar is een budget beschikbaar gesteld van €750.000. In 2004 vindt een tussentijdse evaluatie plaats. Jelle Hiemstra, opvolger van Marc Ravesloot en projectleider vanuit PPO Bomen, geeft aan dat een looptijd van vier jaar meestal een maximum is. „In de onderzoeksweld is de looptijd van dit gebruikswaardeonderzoek redelijk uniek te noemen.”

Het onderzoek wordt op dit moment op 20 locaties uitgevoerd. In totaal staan er in 18 gemeenten verspreid door heel Nederland bomen voor het gebruikswaardeonderzoek, waarbij aspecten als bodemtype, zeewind en andere klimaatverschillen meegenomen worden. Het streven is om in elke gemeente minimaal tien bomen per soort aan te planten.

De bomen staan in de verharding langs de straat, waar ze een beperkte groeiruimte hebben. Om te zien hoe ze zich ontwikkelen in de 'vrije ruimte', worden alle soorten en

*Onderzoeker Bart van der Sluis meet, in het kader van het gebruikswaardeonderzoek, met behulp van een telescopische meetstok de hoogte van een *Cercidiphyllum japonicum*.*

cultivars ook op twee referentierreinen aangeplant: in de sortimentstuin van de Stichting Afzetbevordering Grootgroenproducten in Zundert en de Vermeerderingstuinen Nederland bv in Zeewolde. Tot slot wordt van ieder soort een exemplaar in de sortimentstuin in Boskoop geplaatst. Dit om de bomen 'dicht bij huis' te hebben om morfologische waarnemingen te doen.

Begeleidingscommissie

Het gebruikswaardeonderzoek wordt gefinancierd door het Productschap Tuinbouw (PT) en uitgevoerd door PPO Bomen en Naktuinbouw. De voortgang en coördinatie wordt geregeld vanuit de begeleidingscommissie, waarin vertegenwoordigers van de NBvB, de KBGBB, PPO Bomen en Vereniging Stadswerk, de beroepsvereniging voor ruimtelijke inrichting en milieu, zitting hebben.

Pieter Schalk, eigenaar van het onafhankelijke expertise- en taxatiebureau Schalk Linde10, is coördinator van het geheel. Schalk benadrukt het bijzondere karakter van het onderzoek. „Er zijn niet veel projecten die in samenwerking met verschillende organisaties worden uitgevoerd.” Ook geeft hij aan dat het best een moeilijk uitvoerbaar onderzoek is, aangezien moet worden samengewerkt met gemeenten waar veel personeelwisselingen plaatsvinden en planning vaak traag verloopt. Ondanks dat is hij tevreden over het verloop van het project.

De aanschaf en verspreiding van de bomen over de gemeenten wordt verzorgd door Gerrit Schalk, specialist laan- en sierbomen bij Naktuinbouw. De begeleidingscommissie stelt jaarlijks een lijst met rassen en selecties op, waarop gemeenten kunnen intekenen. Het sortiment dat in aanmerking komt, wordt hierbij niet beperkt tot het gebruikelijke. Soorten of cultivars die relatief nieuw zijn of waarvan de commissie vindt dat ze meer aandacht verdienen, worden eveneens opgenomen in het onderzoek.

Tussentijdse evaluatie

Op dit moment zijn er in het kader van het onderzoek ongeveer 70 soorten en cultivars geplant in Nederland. Er wordt nog steeds doorgeplant. Het is de bedoeling dat jaarlijks tussen de acht en tien nieuwe cultivars in het onderzoek worden opgenomen. Het afgelopen plantseizoen zijn negen nieuwe cultivars geplant.

Jos Mouwen, namens de NBvB-cultuur-

groep laanbomen betrokken bij het onderzoek, is erg enthousiast over het project. „Alles loopt op rolletjes en ik ben erg blij dat wij als commissie er toe bij kunnen dragen dat bomen ook gebruikt gaan worden in de praktijk. Kwekers kunnen daar van profiteren. Het is goed voor het hele vak!”

Een einddoel is vooraf niet vastgesteld. Duidelijk is in ieder geval dat het werk in 2010 niet af is. Hiemstra wijst er in dit verband op dat vanuit de gebruikers vaak de klacht wordt gehoord dat tien jaar niet voldoende is voor een dergelijk onderzoek. „Veel gebruikers zijn van mening dat de problemen na tien jaar pas boven water komen”, aldus Hiemstra.

Omdat van de laatst geplante bomen en de bomen die de komende jaren nog geplant worden relatief weinig informatie beschikbaar komt, zal ook informatie worden verzameld van bomen die al in het stedelijk gebied aanwezig zijn. Nadeel hiervan is, dat niet bekend is hoe en onder welke omstandigheden deze bomen geplant zijn. In 2004 wordt tijdens de tussentijdse evaluatie besloten of het onderzoek op de huidige wijze doorgaat of dat de nadruk komt te liggen op het inventariseren van bestaande beplantingen.

Waarnemingen

Vanaf het begin van het onderzoek zijn op iedere locatie systematisch de kenmerken van de bomen genoteerd. De bomen worden daarbij niet op een vast moment gecontroleerd. Zo wordt het eerste jaar gekeken of de bomen zijn aangeslagen, waarna ze vervolgens na ongeveer 1,5 jaar nogmaals worden gecontroleerd. De periode wordt langzaam verschoven om de ontwikkeling in de verschillende seizoenen te bekijken.

De bomen worden op verschillende onderdelen getoetst. Bij ieder bezoek wordt de hoogte en diameter gemeten. Verder wordt onder andere gekeken naar de invloed van (zee)wind, strooizout, strenge winters, hoge grondwaterstand en de verharding rond het plantgat. Ook gebruikaspecten als kroonvorm, takval, behoefte aan snoei en het voorkomen van ziekten en plagen worden in het onderzoek meegenomen.

Lange adem

Op vrijdag 12 september hebben de leden van de begeleidingscommissie de website www.straatbomen.nl gelanceerd. Deze website vervangt de site die tot dan toe de

Het gebruikswaardeonderzoek laanbomen heeft als doel kennis over de toepasbaarheid van nieuwe laan- en straatbomen in het stedelijk gebied te vergaren en vervolgens uit te dragen. Het onderzoek wordt uitgevoerd door PPO Bomen en Naktuinbouw. Het Productschap Tuinbouw financiert het project.

bezoeker informeerde over het onderzoek. Op de vernieuwde site is onder andere informatie te vinden over de bomen, gemeenten en partijen die bij het onderzoek betrokken zijn. Nu de beschikbaarheid van gegevens een feit is, wordt gewerkt aan het interactief maken van de site waarbij reacties, ervaringen en commentaar uitgewisseld kunnen worden.

Over de eindconclusies kunnen de betrokken partijen op dit moment nog niets zeggen. Volgens Hiemstra staat in ieder geval vast dat het een project van lange adem is, dat langzamerhand waardevolle gegevens boven water haalt.

Ook Piet Blik, vertegenwoordiger van Vereniging Stadswerk, benadrukt dat het onderzoek veel tijd nodig heeft. „De eerste resultaten worden langzaam zichtbaar. Toch zijn het nog lang geen eindresultaten.” Blik hoopt dat de resultaten goed gecommuniceerd worden naar gemeenten, bijvoorbeeld door de website van het onderzoek te verbinden met de website van Vereniging Stadswerk.

Aan het einde van het project zal een deel van de gegevens beschikbaar komen voor Plantscope. Daarnaast zullen de eindresultaten op een symposium gepresenteerd worden en in een boekwerk beschikbaar komen. Tot die tijd zullen de deelresultaten voornamelijk via de website, lezingen en publicaties in vakbladen verspreid worden.

Pieter Schalk geeft aan dat het uiteindelijk de bedoeling is de afzet van laanbomen en dan met name het sortiment dat nog veel te weinig wordt toegepast, te bevorderen. Hij benadrukt hierbij dat de bomen die in het onderzoek worden opgenomen perspectief moeten bieden. „We zijn geen liefhebbersclubje dat alleen maar mooie soortjes uitprobeert!”

Wendy Venhorst

Meer informatie

Voor meer informatie over het gebruikswaardeonderzoek: Jelle Hiemstra PPO Bomen, telefoon (0172) 23 67 06, of www.straatbomen.nl.